

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות חורנית

גליונות לפרשת השבוע
ע"פ הגליונות של בחמה ליבוביץ - שנת תשס"ט

בהעלותך (תשכ"א)

י"א.

א. זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם.

ספרי ב': "זכרנו את הדגה", וכי יש בענין שהיו המצרים נותנים להם דגים בחנם?!
והלא כבר נאמר (שמות מ') "ועתה לכו עבדו ותבן לא ינתן לכם". אם תבן
לא היו נותנים להם חנם - דגים היו נותנים להם בחנם? ומה אני אומר
"חנם"? חנם סן המצרות.

ראב"ע ד"ה חנם: בזול, כאלו היא חנם.

רמב"ם וסעם אשר נאכל במצרים חנם: לפי פסוק, כי היו הדייגים המצרים מעניין אותם
למשוך הדגים שנאחזים במצודה. (המליצה לקוחה מקהלת מ' י"ב) ובמסורות, והיו
נותנים להם סן הדגים כמנהג כל פורטי סכמורה. והקטואים והאבסיחים ותחציר ה
והבצלים והסוסים במצרים הרבה מאד, כי היא כגן הירק, וכאחר היו חופרין להם
בגנות ובכל עבודה בטוח היו אוכלים סן הירקות.
או שהיו שם פטוראל עבדי המלך עושים סלאכתו והיה מפרנס אותם בלחם צר וסמים
לחץ והיו אוכלין סן הירקות ואין מכלים דבר. כמנהג עבדי המלך ונותנים להם
על שפת היאור סמנה דגים קטנים אשר אין להם דמים במצרים. כאשר פרשתי
בואלה סמנה.

(והכונה לדבריו אלה)

סמות פרק א' י"א ד"ה: פרי ססים לסען עבותו
... ועוד גזרו עליהם עבודות קשות בחומר ובלבנים,
כי מחילה היו הסרים נותנים להם הלבנים והיו אבסי
המס בוניס מבנין, ועתה נתנו (כל) העם בעבודה וצוות
סיהיו סביאית פפר ועושים תחומר בידיהם וברגליהם ולא
נתן להם סביה המלך רק התבן בלבד. (כאן מדבר הרמב"ם
על המצב כפי שהיה עוד לפני גזרת התבן בספרק ח').
ונותבין הלבנים לאבסי המס הבונים לעשות הבנין, וגם
כל עבודה קשה אשר לפרעה ולמצרים בטוח כגון חפירות
והוצאת הזבלים, הכל נתנו עליהם, וגם היו רודים בהם,
לדחוק אותם סלא יבדחו ומכסס וסקללים אותם, וזה טעם
(סמות א' י"ב) "את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך".
והיה המלך מפרנס אותם בלחם צר כמנהג לפועלי
המלך, וזה מאמר המתארים סאמרו (בסדר י"א) "זכרנו
את הדגה אשר נאכל במצרים חנם, את הקטואים...". כי
הדגה במצרים רבה מאד, והיו לוקחים סן חצוים אותם.
במצות המלך ולוקחים סן הגנות קטואים ואבסיחים,
ואין מכלים, כי מצות מלך היא).

אברבנאל: ואמר "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם" היתה הסוכה לסה סאפטר שיאמר
אליהם הסומע את בכייהם, כי יאמר להם: "ולמה תחרעמו לבלתי אכול בסר, האם
הייתם אוכלים בסר במצרים? אין ספק סלא אכלתם סמה בסר, וזה, כי הייתם סס
דלים ועגיים והבשר במצרים בירק צודל".
על כן היו אומרים ו"הנה במצרים אם לא היינו אוכלים בסר, הנה היינו
אוכלים את הדגה, כי רבה היא סמה סמי הנילוס. ולא היינו צריכים מסוך
לקנותם, כי היינו לקוחים אותם חנם בלא כסף ובלא סחיר?
והיה זה לפי סבתו נילוס יוצא ומתפסס וכל אחד מהמצרים היה חופר גומץ סהיה
מתסלא סהיאור, וכסחבתו סב למקומו, היו נטארים הדגים בחפירות חתם, ובזה
חודך היו אוכלים אותם חנם.

אבטלם אסתרור: מירטי התורה:

כתב רס"י: "אשר נאכל במצרים חנם" חנם סן המצרות. הכריחו לזה: אם תבן לא
היו נותנים להם חנם - דגים היו נותנים חנם? ואולי סה סלא היו נותנים תבן
היתה סבה כדי לעבוד בהם עבודת פרך, אבל המזונות בודאי הן מספקים לחם
ברור ונחנם, כי אין יעבדו בפרך וברב עבודה ובפסס יבסס אין כלל אבל
בודאי היו מספקים לחם מזון, למצות סקום יותר להעבדות בסר.
כאמרו (סמלי כ"ב) "יודע צדיק נפס בהמתו ורחמי רסמי אכזר", ר"ל האים
סוב חסכונה מכיר נפס בהמתו, סדי לה כסר סבס פרטאות וסאכילה סב סעורים
לפי המצטרך לסודה זה, והרסע סמריחה קבצים או סלם ולסחר סמריחה לכפול
סורה מחלכת, וזה באמה (הסבה לכך) סה סמרחס עליה לסה לזה עוד סספוא כפלים,
היא אכזריות וסמריחה יותר מכדי יכולתה וסרגלה וסכדי סביעת כדי להעמידם
בפרך בלא חמלה.

(בחלוקת תסכ"א)

ט"ל ד"ח "חנ"ס" - ממס, כי המצרים היו מפרנסים את ישראל כדי שיוכלו לעבוד עבודתם וחיו מאכילים אותם דברים המצויים סם בזול מאד, כגון דגים, קטניות... וכן מצונו בהרדוס, כי על פירמיה אחת במצרים היה כתוב, כי תמלך אטר הקים אותה, הוציא 1600 ככרים טרמין ובצלים לפרנסת הפועלים, גם כתב הרדוס, כי המצרים לא היו אוכלים דגים, המזה יובן למה היו בוחנים אותם לישראל...

- (1) חסבר, כמה גיטות טונות זו סזו עקרונית ליטוב קוטיות הספרי בתונות בטבעת הפרוטים הנ"ל. (ס"ס לבן הרמב"ן בדבריו לפסוקנו נוחן טנ פרוטים. הטנ"ן "או סהין סם ישראל").
- (2) במה טובה פרוטו של אברבנאל מפרוטו הסני של הרמב"ן?
- (3) מה היא הקוטיה הנוספת המיוסבת בדברי אברבנאל?
- (4) למי מכל קודמיו קרוב ט"ל ומה חוסיף עליו?
- (5) לפי דעת מי מכל הנ"ל גדולה אכזריותם של המסעבדים ביותר?
- א. (6) כיצד יט להבין את כל תלונותיהם של ישראל במדבר לפי מדרס רבותינו בספרי?
- (7) מי מכל הפרוטים הנ"ל נבאה לך מתאים ביותר לכל לוח הפרק?
- א. (8) מה היא חולסת פרוטו של ראב"ע?

ב. המסד הנ"ל.

רמב"ם מורה נבוכים טאמר ב' פרק מ"ז.

צריך טנודיע גם כן מענין החטאלות והחפלות והגוזמות מעס, שהנה יוא מהם נכתבי ספרי הנבואה, וכטיובנו כמסמטט מדוקקים ולא יודע מהם הפלגה וגוזמה או יובנו כמן סמורה עליו המלה לפי ההנחה הראשונה ולא יודע מהם מוטאלים - יחדסן ענינים מיוחדים (כונתו: רחוקים מהתקבל על הדעת), וכבר בארו ואמרו (כונתו לחז"ל) "דבריה תורה בלסדן תבאי" - רוצה לומר הגוזמה. והביאו ראיות סן (דברים א' כ"ח) "ערים גדולות ובצורות בסמים". (וענין רס"י דברים סס!). וזה אמת ומכת ההפלגה (מסוג דת של הגזמה) אמרו "כי עוף הסמים יוליד את הקול" (קהלת י' ב'); וזה הקין נמצא הרבה בדברי הנביאים, כולם, רצוני לומר: עניניו נאמרו על צד הגוזמה וההפלגה - לא על צד ההגבלה והדקדוק.

(והטרה ראב"ע טפוח ס' ו': וימת כל מקנה מצרים: רובו, כי הנה כתוב "טלח העז את מקבר". וכתב המצא בבד" (טמות ס' כ"ח) "ואת כל עטב הטרה" והעד מכת הארבה (י' ה') "ואכל את יתר הפליטה".

לפי סן הפרוטים שהובאו בטאלה א יט להביא סיוע מדברי הרמב"ם האלה?

ג. ויטמע מטה את העט בוכה למטפחותיו.

ספרי היה ר' בהוראי. אמרו: מניין סחיר ישראל מצטערין בטעה טאמר להם מטה לפרוט סן העריות? מלמד שהיה אדם נוסא את אחותו ואביו ואחות אמו. ובטעה טאמר להם מטה לפרוט סן העריות, היו מצטערים. בוכה למטפחות לפי טגבה לבם בתסא, בזדורצו מטפחות מטפחות. והוא אמר את חדבר ברביט (=וכל אחד קובל ורומן דמוציא דברי תלונתו ברכים).

רמב"ם ד"ה בוכה למטפחותיו: מטפחות מטפחות נאספים ונוכים לפרוט תרעומתם בגלוי.

ורבותינו אמרו "למטפחותיו": על עסקי מטפחות, על עריות הנאסרות להם.

(1) לאיזה סן הפרוטים שהובאו בטאלה א מתאים מדרסם של חז"ל לטווק י'?

א. (2) כיצד ניתן להסביר את ההבדל העקרוני בין "פטס" ל"דרס" - על פי הדוגמא הזו?

(3) מתי דרכו של רמ"י בעיבוד מקורותיו, ע"פ הדוגמא הזו?

חטאלות המסומנות א קטות והמסומנות א.א קטות ביותר, ופתור כל אחד לפי תבנתו. סאלות וגם טטובות יט לטלוח לנחמה ליגרייז, שהיה מסת ירחסלום.